

invocată ca un argument indiscutabil în susținerea tezelor mai sus menționate.

Lucrarea mai cuprinde un substanțial rezumat în franceză, un material ilustrativ sugestiv și indici, care îi ridică ținuta științifică.

Indiscutabil, noua carte a lui Victor Spinei se înscrie ca o realizare valoroasă a frontului nostru istoriografic, venind să reliefeze o dată în plus prestigiul școlii istorice ieșene.

Nelu Zugravu

ALEXANDRU ANDRONIC, Iașii pînă la mijlocul secolului al XVII-lea. Geneză și evoluție, Ed. „Junimea“, Iași, 1986, 142 p.

Istoricii care s-au ocupat cu studierea evului mediu au acordat o atenție deosebită orașelor, deoarece acestea au avut un rol însemnat în structura societății feudale prin capacitatea de a concentra în perimetrul lor inteligențele, tehnicile — energii care erau capabile să genereze progresul. În bogata literatură referitoare la fenomenul urban din centrul și apusul Europei sînt abordate aspecte legate de geneza, dezvoltarea și rolul complex jucat de oraș de-a lungul secolelor. Aceleași probleme se pun și în legătură cu orașul medieval extra-carpatic, însă ele nu pot fi studiate cu aceeași ușurință deoarece sursele de informații pentru acest spațiu sînt mult mai sărace. Așezată „în calea răutăților“, Moldova a fost de nenumărate ori pustiită, orașele ei incendiate, pîrjolul mistuind casele și avutul orașenilor, iar, o dată cu acestea, și hrisoavele pe care le aveau. Dispariția documentelor scrise a obligat pe istorici să recurgă la alte surse de informații. În aceste condiții s-a impus cercetarea arheologică a principalelor centre urbane din Moldova, rezultatele investigațiilor fiind cunoscute, pînă în prezent, din numeroase studii și, în ultima vreme, din unele monografii, cum este recenta carte a istoricului și arheologului medievist Alexandru Andronic.

Orașul Iași s-a bucurat de mai multe lucrări consacrate devenirii lui de-a lungul secolelor, dar, spre deosebire de acestea, autorul volumului în discuție folosește ca primă sursă de informație izvorul arheologic, cu scopul, mărturisit, de a lămuri problemele legate de geneza și evoluția Iașilor. Autorul, de fiecare dată, susține datele rezultate din investigațiile arheologice cu informații culese din izvoarele scrise.

Deși structurată pe șapte capitole, cartea nu apare fragmentară, părțile ei îmbinîndu-se logic, necesar. În capitolul referitor la **Istoriografia** problemei autorul a inclus, în subcapitole bine conturate, rezultatele cercetărilor istorice și arheologice din trecut, ale celor sistematice de teren din aria orașului și împrejurimi precum și investigațiile arheologice de salvare și sistematice din ultimile decenii.

După descrierea **Cadrului fizico-geografic** în care s-a format aşezarea şi care s-a dovedit a fi deosebit de favorabil, autorul prezintă, în cel de al treilea capitol, **Locuirea pe teritoriul Iaşilor pînă în feudalismul timpuriu**, toate descoperirile arheologice din spaţiul amintit începînd cu vestigiile de vieţuire din paleolitic şi continuînd cu cele din neolitic — foarte bine ilustrate pentru cultura Cucuteni — din perioada de tranziţie de la neolitic la epoca bronzului, din epocile bronzului şi fierului, de la începutul epocii migraţiilor popoarelor şi pînă în feudalismul timpuriu, reliefînd, în mod deosebit, resturile aşezării rurale de la Iaşi, de pe locul fostei curţii domneşti, datînd din secolele X—XIII.

Un element deosebit de controversat în istoriografia problemei l-a constituit **Numele Iaşilor**, căruia i se consacră în economia cărţii un capitol. Autorul respinge, pe baza unei serioase documentaţii, unele teorii, printre care şi aceea a identificării aşezării de pe malul Bahluului cu **municipium iassiorum** menţionat în inscripţiile romane din secolul II e.n., deoarece toate acestea aparţin **iaşilor** din **Pannonia Superior**, municipiul respectiv localizîndu-se în anticul **Aquae Balissae** din Croaţia. Autorul împărtăşeşte părerea acelor cercetători care consideră că la baza toponimului Iaşi stă un antroponim. În sprijinul acestei teze au fost invocate şi datele arheologice care atestă faptul că la baza aşezării urbane a stat un sat care şi-a luat numele de la întemeietorul sau stăpînul său.

Descoperirile arheologice datînd din secolele XIV şi XV sînt analizate în capitolul **Începuturile vieţii urbane la Iaşi**. În acelaşi cadru se discută şi fragmentul din **Cronica I a Novgorodului**, în care sînt menţionate oraşele din Moldova incluse în „Lista oraşelor ruseşti îndepărtate şi apropiate“. Pe baza unei serioase argumentaţii, autorul încadrează fragmentul în discuţie între anii 1388 şi 1391. În deplină concordanţă cu datele scrise, cele arheologice fac dovada că Iaşii au păşit în faza urbanizării la sfîrşitul secolului XIV, fenomenul continuîndu-se şi în primele decenii ale veacului următor.

Evoluţia aşezării urbane de la Iaşi în secolele XV—XVI este urmărită cu deosebită atenţie, autorul observînd, în această vreme, o accelerare a procesului de urbanizare, proces determinat de dezvoltarea meşteşugurilor şi a schimbului de mărfuri. Intervenţia directă în viaţa ţirgului a lui **Alexandru cel Bun**, care a ridicat, în marginea aşezării, prima construcţie de zid a curţii domneşti (**din faza I**), a dat un impuls deosebit, şi uşor sesizabil, localităţii. Săpăturile arheologice au avut drept urmare dezvelirea unei importante părţi a curţii în care a fost surprinsă şi lărgirea ei în **faza a II-a**, datînd din vremea lui **Ştefan cel Mare**. Începînd din această vreme, curtea domnească, extinsă şi fortificată cu ziduri puternice şi bastioane pătrate, reprezintă **Cetatea Iaşilor**.

Ultimul capitol al lucrării se intitulează **Iaşii — capitală a Moldovei**. Autorul analizează, în primul rînd, descoperirile arheologice de pe teritoriul aşezării care ilustrează dezvoltarea pe toate planurile a oraşului, luîndu-se în considerare şi schimbarea statutului său. O atenţie cu totul deosebită este acordată problemelor legate de curtea domnească, care a funcţionat, cu unele rare întreruperi, ca reşedinţă a domnilor în

capitala Moldovei, din a doua jumătate a secolului XVI, așa cum o dovedesc cercetările arheologice și datele documentelor scrise.

Autorul demonstrează că în vremea lui Vasile Lupu, atît orașul, cît și curtea domnească au cunoscut o perioadă de înflorire. Săpăturile arheologice au scos la lumină bastioane patrulaterale masive, din zidărie de piatră, flancînd curtea exterioară, reprezentînd **faza a III-a**, confirmîndu-se, în acest fel, existența la Iași a unei fortificații medievale, care a fost reprodusă în stampele de epocă și descrisă de călătorii străini. Alexandru Andronic valorifică, în mare măsură, bogatul și variatul material arheologic descoperit, evidențiind nivelul de viață al orașenilor, precum și luxul curții domnești din secolul XVII, cînd Vasile Lupu a împodobit-o cu plăci de faianță decorativă de interior, de tip Isnik și Kutahiya, căutînd să se imite interioarele palatului Top-Kapi Serai din Constantinopol.

În capitolul respectiv se subliniază faptul că descoperirile arheologice de pe teritoriul Iașilor sînt confirmate de unele documente din secolul XVIII, printre care se numără și cele două planuri din 1769 și 1790 ale orașului întocmite de topometria militari ruși în cursul campaniilor antiotomane din Principate.

În **Concluzii** autorul sintetizează istoria orașului Iași începînd cu așezarea rurală medievală, care s-a dezvoltat, treptat, ca o piață locală, spre care gravitau satele din jur și care a devenit, cu timpul, un centru meșteșugăresc însemnat și un punct de schimb atît al mărfurilor locale cît și a celor străine. Ridicarea curții domnești în secolul XV a însemnat pentru viața urbană un impuls. Se remarcă faptul că, spre deosebire de alte așezări urbane din Moldova, Iașii au evoluat, în general, pe o linie ascendentă, deși a cunoscut și multe distrugerii provocate de mari incendii. Perspectivele ce se deschideau în fața acestei așezări au determinat pe domnii Moldovei să-și fixeze, din a doua jumătate a secolului XVI, reședința statornică la Iași, orașul jucînd, de aici înainte, rolul de capitala țării.

Perioadele istorice care s-au succedat pe teritoriul Iașilor, dar mai ales intervalul secolelor XIV—XVII, cînd așezarea s-a dezvoltat ca centru urban, sînt deosebit de bine ilustrate printr-un bogat și variat material arheologic, care se constituie în documente de necontestat.

Rod al unor îndelungate cercetări arheologice sistematice, efectuate pe teritoriul orașului Iași, între anii 1952 și 1982, de un colectiv de arheologi de la Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” din Iași, condus chiar de autor, volumul publicat are meritul de a fi reușit să prezinte, pe modelul Iașilor, mecanismul complex al apariției și dezvoltării unui centru urban important al statului feudal Moldova.

Recentele cercetări arheologice prilejuite de lucrările edilitare de amploare din zona centrală a orașului Iași au creat posibilitatea descoperirii unor noi vestigii istorice. Astfel, zestrea de documente arheologice privind istoria orașului Iași crește continuu, fapt ce ne face să sperăm că într-un viitor apropiat noi și noi lucrări vor vedea lumina tiparului, îmbogățind datele cuprinse în cartea lui Alexandru Andronic.

indiscutabil una dintre lucrările de referință, închinată fostei capitale a Moldovei medievale.

Stela Cheptea

GH. F. CEBOTARENKO, *Sorokskaja krepost' — pamjatnik stariny*, Chișinău, Ed. „Știința”, 1984, 80 p.

După cum este bine știut, atât de către specialiști, cât și de marele public, una din cetățile medievale moldovenești care s-a menținut într-o stare exterioară aproape identică cu aceea din momentul edificării ei de către Petru Rareș, este cetatea de piatră Soroca, de pe malul drept al Nistrului.

Monument de arhitectură militară renașcentistă, cu analogii în construcții similare în Italia din prima jumătate a secolului al XVI-lea, cetatea Soroca, recent restaurată, a făcut obiectul unor ample cercetări istorice și săpături arheologice sistematice, ale căror principale rezultate au intrat de mult în circuitul științific, datorită activității susținute de Gh. F. Cebotarenko, a cărui carte, plină de noutăți, îmbogățește cunoașterea trecutului istoric al Moldovei medievale.

Structurată echilibrat, cartea cuprinde un **istoric al cetății** (p. 5—40), **cercetările arheologice** (p. 41—75), cu rezultate deosebit de importante, care au evidențiat în primul rând existența unei cetăți anterioare din pământ și lemn, confirmându-se, astfel, știrile documentare din vremea lui Ștefan cel Mare în care se menționează un „Coste pîrcălab Soroci”, încheindu-se cu o **bibliografie** (p. 76—77) și succinte rezumate în limbile engleză și franceză (p. 78).

Istoricul edificării fortăreței de piatră „ca o strajă împotriva păgînilor”, adică în primul rând a Tătarilor Hoardei de Aur, cât și a celor din Crimeea, vasalii Turcilor, relevă data construirii primei cetăți a Sorocii, de pământ și lemn, apoi a construirii cetății din piatră și a etapelor de refacere ale acesteia. Deasemenea, autorul prezintă și viața citadină a garnizoanei pe baza datelor oferite de descoperirile arheologice insistînd și asupra importanței acestei fortificații din punct de vedere militar, tactic și strategic în condițiile artei militare medievale, europene și politico-administrative în cadrul Voievodatului Moldovei.

Precizările pertinente ale autorului se bazează pe datele arheologice obținute prin propriile sale cercetări, care au continuat pe cele începute de arhitectul V. A. Voitșovșchi, precum și pe informația izvoarelor scrise, documentare și narrative. Alături de bibliografia indicată de autor din care nu lipsesc cronicarii Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Dimitrie Cantemir, menționăm **Cronica Ghiculeștilor** (ed. N.